

Eufemizmi u rječniku Vladimira Anića i aktivnoj uporabi

Sudec, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:650460>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Ana Sudec

**Eufemizmi u rječniku Vladimira Anića i aktivnoj
uporabi**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2015.

UNIVERSITY OF RIJEKA

FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES OF RIJEKA

Ana Sudec

Eufemisms in Anić's dictionary and active use

(GRADUATION THESIS)

Rijeka, 2015.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Odsjek za kroatistiku

Ana Sudec

Matični broj: 0009058857

Eufemizmi u rječniku Vladimira Anića i aktivnoj
uporabi

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentorica: prof. dr. sc. Marija Turk

Rijeka, 2015.

Sadržaj

1. Uvod	5
3. Eufemizmi	8
3.1. Eufemizmi u rječniku Vladimira Anića	11
3.1.1. Eufemizmi u Anićevu i Šonjinom rječniku	11
3.1.2. Eufemizmi u Anićevu rječniku	18
4. Zaključak	44
5. Sažetak i ključne riječi	45
6. Popis izvora i literature.....	46
Popis analiziranih eufemizama.....	52

1. Uvod

Eufemizmi su česta pojava u svim funkcionalnim stilovima hrvatskoga jezika. Zanimljivi su jer ih govornici u komunikaciji koriste svakodnevno, ponekad i ne znajući da se radi upravo o njima, kao zamjenu za psovke ili pak riječi koje bi mogle stvoriti neugodne situacije između sugovornika. Najčešće se susreću u razgovornome i novinarskome stilu, no oni nisu nepoznanica ni u znanstvenome stilu što dokazuju, primjerice, brojni medicinski termini preuzeti iz stranih jezika koji dobivaju eufemističnu ulogu jer su semantički manje specificirani od hrvatske riječi.

Ono što je također bio jedan od razloga odabiru ove teme diplomskoga rada jest to što je o eufemizmima, unatoč velikoj brojnosti i čestoj uporabi, malo pisano pa se od radova na tu temu nalaze samo oni Branka Kune i Dinke Pasini.

Cilj je ovoga rada istražiti eufemizme koji se pojavljuju u *Rječniku hrvatskoga jezika* Vladimira Anića bez obzira označuje li ih autor odrednicom eufemizma ili ne. Valja napomenuti da je za prikupljanje građe poslužio samo ovaj rječnik pa se u popisu građe možda neće nalaziti neki eufemizmi koji se javljaju u aktivnoj uporabi zbog toga što nisu uvršteni u ovaj rječnik. Osim toga, u izdvajanju građe onih eufemizama koji uza se nemaju odrednicu eufemizama, vodilo se prvenstveno značenjima koje određena riječ ima te time ublažava li se određeni pojam njihovim značenjem ili ne.

U nastavku će se detaljnije prikazati metodologija ovoga istraživanja.

2. Metodologija istraživanja

Polazište za istraživanje ovoga rada bio je *Rječnik hrvatskoga jezika* Vladimira Anića i to njegovo izdanje iz 2009. godine. Napominjem da se radi baš o ovome izdanju jer je dio istraživanja o eufemizmima radila i Dinka Pasini koja se osvrnula samo na prva tri izdanja toga rječnika, a u radu ćemo vidjeti da postoje i neke manje razlike. Primjerice, nailazi se na jedan primjer koji autorica u svojem radu ne navodi, dok je jedan primjer kod nje naveden dva puta, a ovdje će biti naveden jednom. Prvo se pristupilo istraživanju građe u koju su uključeni eufemizmi koje autor označava odrednicom eufemizma, ali i oni koji nisu označeni tom odrednicom, no ipak ih nalazimo u aktivnoj uporabi kao eufemizme.

Temelj za teorijski dio istraživanja poslužila su dva rada. Prvi je rad, već spomenute autorice, Dinke Pasini *Eufemizmi u Anićevu rječniku*, a drugi je rad Branka Kune *Identifikacija eufemizama i njihova tvorba u hrvatskome jeziku* koji su zapravo jedini autori koji se temeljitije bave eufemizmima unatoč njihovoj brojnosti.

Nakon prikupljanja građe, pristupilo se razvrstavanju primjera, a kao kriterij uzeta je tvorba eufemizama prema radu Branka Kune, no s malim promjenama koje će biti prikazane u radu. Valja napomenuti kako su se javljale dileme u razgraničavanju tipova eufemizama zbog tankih granica između određenih postupaka tvorbe koje navodi Kuna.

U ovome će radu eufemizmi biti razvrstani prema sljedećim skupinama:

1. Fonetsko-silabičke promjene
2. Tvorbeni postupci
3. Leksička sredstva
4. Semantičke promjene

Postupci tvorbe bit će opisani zajedno sa svojim podvrstama kao što ih opisuje i Branko Kuna, no u prikazu građe bit će navedeni samo oni postupci za koje je pronađen i primjer eufemizma.

Uz svaki eufemizam navedeno je značenje i primjer uporabe iako postoje iznimke kod kojih taj primjer nije pronađen, ali će biti detaljnije objašnjeni u nastavku. Primjeri uporabe pronađeni su na internetskoj stranici *Hrvatska jezična riznica* te putem pretraživača *Google*. Zbog ekonomičnosti u radu, primjeri koji su pronađeni na stranici *Hrvatska jezična riznica* navode se kraticom *HJR*.

Iako je rad temeljen na građi prikupljenoj iz Anićeva rječnika, u jednome će dijelu rada biti prikazana usporedba s *Rječnikom hrvatskoga jezika* čiji je glavni urednik Jure Šonje. Za ovu su usporedbu uzeti samo primjeri koje Anić označava odrednicom eufemizma kako bismo provjerili postoje li sličnosti u određivanju eufemizama kod različitih autora.

3. Eufemizmi

Eufemizam je *figura koja nastaje kad se umjesto riječi za loše, neugodno itd. upotrijebi blaža riječi ili izraz* (Anić 2009: 301). Najčešće se koriste u razgovorima o takozvanim tabu temama, odnosno *onome o čemu se ne smije govoriti* (Anić 2009: 1562). Eufemizmi se susreću u komunikaciji kada se žele izbjeći neugodne situacije ili na ljepši način izreći nešto kako se ne bi uvrijedilo sugovornika. Upravo problematiku pojma *blaže riječi* razradila je Dinka Pasini u svojem radu. Ona navodi (2005: 62) da ako se eufemizmom smatra blaža riječ, tada bi u opreci trebala stajati i ona "oštrija", a između tih dviju svrstava se ona neutralna. Dinka Pasini (2015: 1) objašnjava da u suprotnosti eufemizmima stoje disfemizmi. Njih valja spomenuti u poveznici s eufemizmima jer su ta dva pojma usko povezana. Oba se koriste u tabuiziranim situacijama u društvu te imaju isto denotativno značenje, ali kada se promatra njihovo konotativno značenje tada se može vidjeti da je ono drugačije. Jedno je pozitivnije, odnosno ljepše, a drugo negativnije, odnosno ružnije. Primjerice, ako se uzme da je neutralna riječ *umrijeti*, tada će eufemizam biti *zaspati vječni san*, dok se kao primjer disfemizma može navesti *postati hrana crvima*.

Pasini (2005: 61) ističe kako ne postoji samo jedna definicija eufemizma već se može naići na brojne definicije. Oni se definiraju sociolingvistički, lingvistički te sociološki. Kod sociološke se definicije gleda funkcija prema drugim riječima, kod lingvističke odnos prema drugim jedinicama leksičkoga sustava dok bi sociološka definicija bila ona koju nam daje i Anić, a koja se odnosi na međuljudsku komunikaciju te poštivanje društvenih normi i uljudnost (Pasini 2005: 61).

Eufemizmi nisu novija pojava u jezikoslovlju već ih možemo pratiti i kroz povijest kroz koju ih se različito definiralo. Neki su ih smatrali podvrstom metafore, a neki podvrstom alegorije. Svrstavalo ih se i u oblike prilagođavanja

izraza, figure izraza, inačice perifraze, trope, metalogizme ili pak kao litotu. Ipak, novije se definicije slažu oko one koja je navedena i u Anićeve rječniku¹.

Eufemizmi nastaju procesom eufemizacije koju Kuna (2007: 98) tumači kao *komunikacijsku strategiju koja podrazumijeva svjesno, smišljeno i namjerno jezično ponašanje koje uključuje raznovrsna sredstva na svim jezičnim razinama i podrazumijeva sve vrste izbjegavanja mogućih nesporazuma, sukoba i nelagode pomoću jezika*. Osim tabu tema koje su razlog nastajanja eufemizama Kuna (2007: 97) navodi još i Griceovo načelo suradnje koje utječe na njihov nastanak. Dinka Pasini (2005: 61) ističe teoriju obraza te objašnjava da se obraz smatra važnim u komunikaciji i time utječe na odabir govornih strategija pa samim time i na uporabu eufemizama. Griceovo se načelo odnosi na suradnju govornika i sugovornika te na korištenje razgovornih maksima koje uključuju maksime kvalitete (istine izrečenoga), kvantitete (količine izrečenoga), odnosa (relevantnosti) i načina (jasnoće).

Kuna (2007: 110) ističe kako su riječi koje imaju eufemistično značenje uvijek povezane s čovjekom, a navodi i dvije glavne skupine u koje bi se oni mogli podijeliti. Prva skupina vezana je za život pojedinca u koji se ubrajaju osobine čovjeka, dijelovi njegova tijela, bolest, smrt, mane, poroci. Druga je pak skupina vezana za društveni život čovjeka u koji se može svrstati politika, rat, religija. Osim tih dviju skupina, Kuna (2007: 100) nabraja i situacije u koje se eufemizmi ubrajaju. To su najčešće pojave ili predmeti koji u nama izazivaju strah, zamjena za riječi koje izazivaju neugodu, ili pak izbjegavanje situacija u kojima bismo mogli uvrijediti sugovornika, za ublažavanje istine ili pak kao zamjena za zanimanja koja se smatraju "manje vrijednima".

¹ Matica hrvatska

(<http://www.matica.hr/vijenac/416/%C5%A0to%20kad%20bi%20sve%20postalo%20ONO%3F/> pristupljeno 27. 6. 2015.)

U nastavku ću navesti postupke u eufemizaciji koje je naveo i Branko Kuna (2007):

1. Fonetsko-silabičke promjene
2. Tvorbeni postupci
3. Leksička sredstva
4. Semantičke promjene

Fonetsko-silabičke promjene odnose se na promjene fonema na način da riječ formalno ostane slična onoj neutralnoj, ali se u riječi mijenja poredak fonema ili se pak neki fonemi izostavljaju. Najčešće se takav postupak koristi kod negativno obilježenih riječi, a unutar tih promjena razlikuju se: zamjena jednoga fonema, metateza, udvajanje slogova, grafijska redukcija te akronimija.

Tvorbeni postupci obuhvaćaju promjene tvorbenih jedinica, a u njih se ubrajaju sufiksna tvorba, prefiksacija i slaganje.

Leksička sredstva obuhvaćaju modificiranje koje podrazumijeva promjene tako što se jednoj riječi dodaju još neke druge (najčešće pridjeve, priloge ili čestice) kako bi se poznati sadržaj doveo u pitanje. Osim toga, u ovaj se postupak ubraja i pronominalizacija koja se odnosi na *zamjenu punoznačne riječi zamjenicom*, a nakon zamjene značenje je moguće iščitati iz konteksta. Eufemizmi se mogu tvoriti i preuzimanjem stranih riječi koje ostavljaju dojam manje negativne obilježenosti, a najčešće se takav postupak koristi u medicini iako nije nepoznat i u ostalim područjima. U ovu skupinu još se ubrajaju i preoznačavanje ili neologizacija koja je česta za društveno neprihvaćene osobine, a tu je i ispuštanje riječi koje je često kod psovki.

Semantičke se promjene odnose na stilske figure poput metafore, metonimije, perifraze i antifraze u kojima također postoji velik broj eufemizama.

3.1. Eufemizmi u rječniku Vladimira Anića

Kao što je u poglavlju o metodologiji rada spomenuto, građa je prikupljena iz Anićeve rječnika iz 2009. godine. Ukupno je pronađeno 145 eufemizama od kojih je 25 onih koje Anić označava kraticom eufemizma. Zbog nedovoljnog poznavanja ostalih znanstvenih područja, vjerojatno ni ovaj broj, koji nije malen, nije konačan pa u rječniku postoje i oni eufemizmi koji nisu ovdje prepoznati kao takvi. Uz to, već je i napomenuto da je rad ograničen samo na rječnik pa oni eufemizmi koji se javljaju u aktivnoj uporabi, a nisu navedeni u rječniku, neće pronaći svoje mjesto ni u ovome radu, no to ne znači da ne postoje.

U nastavku ću najprije prikazati one eufemizme koje i Anić označava tom oznakom te ih usporediti s istima i u Šonjinom rječniku. Uz eufemizme ću navesti i primjer uporabe te način tvorbe (Kuna 2007: 103 - 110) i osvrt na svaki od eufemizama. Nakon toga ću na isti način prikazati i ostale eufemizme.

3.1.1. Eufemizmi u Anićevu i Šonjinom rječniku

Rječnik hrvatskoga jezika Vladimira Anića, prema kojem je prikupljena građa za ovaj rad, izdan je 2009. godine. Prvo izdanje ovoga rječnika objavljeno je 1991. godine, a autor je nastavio prikupljati nove pojmove koje je uvrstio u svoja kasnija izdanja. U rječniku iz 2009. godine obrađeno je oko 70 000 natuknica stoga nije ni čudno što je ovaj hrvatski jezikoslovac i leksikograf za svoj rad bio nagrađen i Nagradom grada Zagreba 2000. godine (Anić 2009). Iako ih je na temelju prikupljene građe moguće uočiti i više, Anić u svojem rječniku za samo 25 leksema navodi oznaku eufem., a koje je istaknula i Dinka Pasini u svojem radu *Eufemizmi u Anićevu rječniku*. Eufemizam *zaspati vječnim snom* pojavljuje se dvaput u njezinu radu (Pasini, 2005: 63), no ovdje je on naveden jednom.

Uz to, u ovome se izdanju Anićeva rječnika pojavljuje i eufemizam *kakiti* koji autorica Pasini nije navela, pa se može pretpostaviti da je uvršten tek u izdanje Anićeva rječnika iz 2009. godine.

Uz to, kao zanimljiv primjer, Dinka Pasini navodi primjer *socijalizam* za koji ističe kako je on eufemizam za *komunizam* te da je u III. izdanju Anićeva rječnika maknuta odrednica eufemizma koja je stajala uz tu riječ (Pasini, 2005: 64), a još je zanimljivije ako se doda da je u rječniku iz 2009. ponovno vraćena odrednica eufemizma uz tu riječ. U detaljnije razloge micanja i ponovnog vraćanja te odrednice neće se ulaziti u ovome radu iako se može nagađati da bi razlozi mogli biti i političke naravi, ali smatram da su oba pojma neutralna te ni jedan ne bih označila kao eufemizam. Budući da ga Anić ipak označava kao takvog, može ga se svrstati u skupinu preoznačavanja ili neologizacije jer ga se može sagledati kao skupinu koju društvo osuđuje ili ne prihvaća. Kao primjer uporabe pronašla sam sljedeće "*Ako se vraćamo u **socijalizam**, ne moramo se previše truditi, jer je sve odavno apsolvirano i imamo odlične stručnjake sve do sadašnjice.*" (HJR).

Anić navodi riječ *boc* (ubod) čiji primjer uporabe nalazimo u stihu brojalice "***Boc, boc, iglicama***"². Ovdje se uočava kako se zapravo radi o familjarizmu³ pa se može vidjeti kako i oni mogu pripadati eufemizmima, naravno ovisno o njihovu značenju. Ovaj se primjer eufemizma, prema načinu tvorbe, može svrstati u fonetsko-silabične promjene i to u podvrstu udvajanja slogova sukladno primjeru koji Kuna navodi, a to je *tuc-tuc*.

Među eufemizmima koje navodi Anić, ima i onih koji pripadaju skupini tvorbenih postupaka, a tvoreni su prefiksalsnom tvorbom. To su: *neistina* (laž), *neistinit* (na lažan način) te *nemali* (ni malen ni sitan). Vidi se da su sva tri primjera tvorena dodavanjem prefiksa *ne-* kako bi se promijenilo njihovo

²Lukin portal za djecu i obitelj (<http://www.pjesmicezadjecu.com/brojalice/jez.html>) pristupljeno 8. 7. 2015.

³Riječi koje najčešće upotrebljavamo u krugu obitelji.

značenje. Uporabu ovih eufemizama potvrđuju i primjeri. Tako za *neistinu* pronalazimo primjer "Njemu se gadila **neistina** sama po sebi, stidio se poslužiti se lažju pred svojim poglavarom, mislio je, da ponizuje i oskrvrnjuje samu stvar, za koju radi, a držao ju je svetom i uzvišenom." (HJR), za *neistinit* "Šovagović je, opisujući sâm odlazak u kazalište »Gavella«, napis u tuženom tjedniku ocijenio je kao potpuno **neistinit**, osim u dijelu u kojem stoji da je Alić u kazalište odjeven odjeven u kućni ogrtač." (HJR), a za *nemali* "Tvoje batine svjedoče više nego bilo kakav dokument o snazi naše vojske, o pobjedi revolucije, kojoj si i ti dao **nemali** prilog." (HJR).

Sljedeća tvorbeni skupina jesu leksička sredstva u kojoj se nalazi primjer *ako mi se nešto dogodi* (ako umrem). Taj eufemizam pripada pronominalizaciji što se zaključuje po tome što je *smrt* zamijenjena zamjenicom *nešto* kako bi se ublažio pojam smrti.

U podvrstu preoznačavanja ili neologizacije mogu se uvrstiti primjeri *kakiti* (kada se želi izbjeći nepristojna riječ) te *ljubica* (draga ženska osoba). Iako za ove primjere nije pronađen primjer uporabe, iz samog značenja se vidi da se mogu svrstati u skupinu eufemizama. U primjeru *kakiti* to je zbog izbjegavanja nepristojne riječi. Diskutabilan može biti primjer *ljubica* jer njegovo značenje ne označava ništa što bi bilo tabuizirano ili vulgarno, ali nam sama riječ *ljubica* još više ublažava i uljepšava ono što se njome želi izreći pa je moguće složiti se s Anićem te i nju označiti kao eufemizam.

Ovoj skupini pripada i primjer *nije ružičasto* (kad se želi reći da je nešto nepoželjno u predodžbi, bez nade u bolje) koji se nalazi i u primjeru "Na vojnom planu, mnogo toga **nije ružičasto**." (HJR).

Tu se ubrajaju i eufemizmi *iskustvo* (ono što se spoznalo bliskim odnosom s drugom osobom), već spomenuti *socijalizam* (komunizam), *tur* (stražnjica), *volja* (biti zagrijan alkoholom). O socijalizmu je već bilo riječi pa se neće

ponavljati, no može se spomenuti eufemizam *tur* u značenju *stražnjica*. Iako je u ovoj situaciji *stražnjica* neutralna riječ, kada se stavi u odnos s riječi *guzica* onda bi ona zasigurno dobila eufemistično značenje jer bi bila blaža i prihvatljivije od ove druge riječi. Za eufemizam *tur* pronađen je i primjer uporabe "*McCain: Isprašit ću Obamu po **turu** na sljedećoj debati.*"⁴, dok za ostale eufemizme nije pronađen primjer uporabe, ali se iz njihova značenja može uočiti da se radi o zamjenama za tabu teme poput alkohola ili intimnih odnosa i neke negativne situacije kao što je u ovome slučaju beznade te da im se može pripisati eufemistično značenje.

U skupini semantičkih promjena nalaze se eufemizmi koji se mogu svrstati u metaforu kao podvrstu semantičkih promjena, a to su *otići* (umrijeti), *proveseliti se* (napiti se), *veseo* (onaj koji je popio malo preko mjere), *vrckica* (ona za koju bi se moglo reći da je vrcka, koketna djevojka), *zadah* (neugodan miris, vonj, smrad). Primjer potvrde pronađen je za eufemizam *otići* "*Odlučio je prije vremena **otići** na drugi svijet u 72-toj godini života.*" (HJR), zatim *zadah* "*A noć je krotko sanljivo disala, i iz trave strujao je **zadah** vlage.*" (HJR), *spavati vječnim snom* "*Elsie Poncher odlučila je iseliti muža Richarda koji već 23 godine **spava vječnim snom** pored Marilyn.*"⁵, te *zaspati vječni san* "*Kad se ugriju, priredit će im pijanku, napojiti ih da se provesele, da **zaspe vječnim snom**, da se više ne probude- riječ je Jahvina.*" (HJR). Eufemizam *otići* jasan je jer zamjenjuje smrt pa je i logično da se pojavljuje zamjena ta taj pojam. I u nastavku rada bit će prikazani brojni leksemi koji su u funkciji eufemizma, a koji zamjenjuju pojam smrti kako bi se zbog ovog, bolnog termina, izbjegle neugodne situacije. Sljedeća su dva primjera povezana, a to su *veseo* i

⁴24 Sata (<http://www.24sata.hr/svijet/mccain-isprasi-cu-obamu-po-turu-na-sljedecoj-debati-84005>) pristupljeno 19. 6. 2015.

⁵24 Sata (<http://www.24sata.hr/show/prodaje-se-grobnica-pokraj-legendarne-marilyn-monroe-130726>) pristupljeno 19. 6. 2015.

proveseliti se kao zamjena za pripito ili pijano stanje osobe, a motivirani su time što alkohol potiče veseliju narav. Kada se govori o eufemizmu *zadah*, može se postaviti pitanje je li doista *zadah* eufemizam za *neugodan miris* ili bi bilo točnije obrnuti odnos. Smatram da je blaže reći neugodan miris jer *zadah* više označava smrad dok nam neugodan miris može biti blaži upravo zbog sastavnice miris koja sugerira na nešto što je manje mirisno, a nije u potpunosti smrad kao kod riječi *zadah*. Zbog toga se u ovome odabiru ne bih u potpunosti složila s Anićevim odabirom.

Osim metafore, nalaze se i frazemi⁶ među kojima su *hajd' u smokve* (hajde k vragu), *spavati vječni san* (ležati u grobu, biti sahranjen, biti mrtav), *vrabac te dao*, *vrabac te odnio* (vrag te dao, vrag te odnio) te *zaspati vječnim snom* (umrijeti).

Ovdje se ubrajaju i dva eufemizma koja tvorbeno pripadaju metonimiji, a to su *napraviti se* (izvršiti veliku nuždu) i *prazniti se* (vršiti tjelesnu nuždu). Uz eufemizam je *napraviti se* posebno istaknuto da se upotrebljava u govoru s djecom pa se može ovaj eufemizam smatrati i familijarizmom kao što je slučaj i s eufemizmom *boc*.

Samo je jedan primjer antifraze, a to je *zaobilaziti istinu* (lagati). Laž može izazvati neugodne situacije te je se zamjenjuje ovim eufemizmom jer je blaži i ne stvara dojam napadanja. Primjerice, kada se nekome kaže da laže, onda to može zvučati više kao napad, nego kad mu se kaže da zaobilazi istinu, a slična je stvar i kada se osoba nastoji opravdati pa kaže da je *zaobišla istinu*. Za neke eufemizme u ovoj skupini nisu pronađeni primjeri uporabe, no uglavnom se radi o zamjenama za vulgarizme ili pak riječi koje bi mogle izazvati neugodne situacije pa se uočava da su eufemizirane.

⁶Frazeme ističem kao jednu od podvrsta semantičkih promjena iako ih Kuna u svojem radu ne navodi kao zasebnu skupinu (v. više Kuna 2007).

U ovu se skupinu može svrstati i eufemizam *seljo* (seljak), a njega se može smjestiti u kategoriju pogrdnica⁷ jer smatram kako se iz značenja može više shvatiti kao pogrdnica ili rugalica, nego eufemizam.

U ovoj skupini posebno su brojni eufemizmi vezani uz kategoriju smrti što nije ni čudno s obzirom na to da eufemizam definiramo kao zamjenu za što loše ili neugodno. Može se potvrditi tvrdnja spomenuta u metodologiji ovoga rada, a to je da se pri razvrstavanju eufemizma javljaju dileme. Primjerice eufemizme *hajd' u smokve te vrabac te dao, vrabac te odnio* svrstali smo u frazeme što je točno jer oni to i jesu uz to što su i eufemizmi. No, Kuna (2007: 107) u svojem radu kod preoznačavanja ili neologizacije navodi da se tu mogu svrstati i one fraze, koje su najčešće psovke, a kod kojih se može jasno uočiti njihovo značenje. Najčešće je u takvim psovka promijenjena jedna ili više riječi. Kuna navodi primjer "*Pun mi je kufer svega.*" pa se sukladno tomu i dva prethodno spomenuta eufemizma mogu svrstati i u ovu skupinu.

Želeći promotriti stanje eufemizama i u drugome rječniku, u ovome se radu posegnulo i za *Rječnikom hrvatskoga jezika*, čiji je glavni urednik Jure Šonje, objavljenog 2000. godine. Iz ovog se rječnika nije u obzir uzimala cjelokupna građa već se željelo usporediti kako Šonje označava primjere uz koje Anić navodi oznaku eufemizma. Već se na samome početku rječnika može uočiti kako autor u popisu odrednica uopće ne navodi eufemizme pa se odmah može zaključiti kako on ne navodi ni jedan eufemizam koji bi bio označen tom odrednicom. To naravno ne znači da se u cjelokupnoj građi neće pronaći eufemizmi koji se koriste u aktivnoj uporabi. Unatoč tome, može se vidjeti da neke primjere koje Anić označava kao eufemizme, Šonje uopće ne navodi u rječniku poput *ako mi se nešto dogodi, boc, kakiti, nemali, nije ružičasto, spavati vječni san, vrabac te dao, vrabac te odnio*. Neki se primjeri pojavljuju,

⁷Pogrdnice, kao i frazeme, ističem kao podvrstu semantičkih promjena iako ni njih Kuna u radu ne izdvaja (v. više Kuna 2007).

ali uz njih nije navedeno značenje koje se može navesti kao eufemistično značenje te riječi kao što je to u primjerima *prazniti se, proveseliti se, volja, vrckast*. U trećoj su skupini oni primjeri koji se podudaraju značenjem s onima iz Anićeva rječnika, a uz neke od njih stoji kratica umiljenice, prenesenog značenja ili pak se navodi da se ta riječ koristi u razgovoru, a to su primjeri *hajd' u smokve, iskustvo, ljubica, neistina, neistinit, otići, seljo, socijalizam, tur, veseo, zadah, zaobilaziti istinu, zaspati vječnim snom*.

Može se uočiti da Šonje u svojem rječniku uopće ne navodi eufemizme, odnosno ne označava ih kraticom dok se kod Anića to može pronaći iako u malome broju. Uz to, za Anića se mora istaknuti da nije dosljedan u leksikografskoj odrednici koju stavlja uz eufemizme. Kod nekih se primjera može uočiti da uz oznaku eufemizma stavlja da pripadaju i razgovornome stilu, a kod nekih dodaje još odrednicu prenesenog značenja. Takav je slučaj kod sljedećih primjera: *napraviti se* razg. eufem., *prazniti se* pren. eufem., *proveseliti se* razg. eufem. Kod ostalih primjera koji su spomenuti u ovome dijelu rada nalazi se samo odrednica eufemizma.

3.1.2. Eufemizmi u Anićeve rječniku

Kao što je već nekoliko puta spomenuto, ovo nisu jedini eufemizmi koji se mogu pronaći u Anićeve rječniku iako samo oni imaju tu odrednicu. Velik je broj eufemizama koji se koriste svakodnevno u brojnim situacijama, no teško ih je prepoznati jer, kako navodi Kuna (2007: 99), *za razumijevanje eufemizama bitno je poznavanje jezične dinamike teksta, ali i svih okolnosti: političkih, društvenih i povijesnih čimbenika koji dovode do eufemizacije*. Stoga je ponekad zbog nedovoljnog poznavanja tih čimbenika teško odrediti je li nešto eufemizam ili nije.

Unatoč tomu, uz već spomenute eufemizme, pronađeno je još njih 120 na temelju njihova značenja. U nastavku rada uz svaki će eufemizam stajati njegovo značenje, ali i primjer uporabe. Eufemizmi će biti grupirani prema tvorbenim postupcima koji su navedeni i opisani u ovome radu pod poglavljem *Eufemizmi*.

a) Fonetičko-silabičke promjene

U ovu skupinu ubrajaju se zamjena jednoga fonema drugim, metateza, udvajanje slogova, grafijska redukcija te akronimija. Osim eufemizma *boc* (ubod) koji je u prethodnome poglavlju opisan, a koji pripada podvrsti pod nazivom udvajanje slogova, nije pronađen ni jedan eufemizam među prikupljenom građom koji bi se ubrajao u ovu skupinu.

b) Tvorbeni postupci

Ovoj skupini pripadaju sufiksalna tvorba, prefiksacija te slaganje. Sufiksalmom tvorbom i slaganjem nije tvoren ni jedan eufemizam koji smo pronašli.

Prefiksacijom su, uz već spomenute, tvorena još dva eufemizma, a to su *nečisto* (prljavo) i *nejak* (slab). Možemo vidjeti da je i u ovim primjerima

eufemizam tvoren dodavanjem niječnice *ne-*, koji navodi i Kuna (2007: 104) u svojem radu, a ističe i da se *eufemizacijski učinak koji se postiže njime u retorici određuje kao litota*⁸. Za oba je primjera pronađen i primjer uporabe pa se tako za *nečisto* nalazi primjer "Sve bijaše na njemu izlizano, pokrpano, **nečisto** i nezgrapno." (HJR), a za *nejak* primjer "Još sasvim **nejak**, prenoćio sam uz njega jednu noć." (HJR). Niječnica *ne-* ima stilski dosta jaku funkciju negiranja određenog pojma koji je pozitivan, a time se postiže eufemiziranost tako što nije direktno izrečen neki negativan pojam ili osobina.

c) Leksička sredstva

U leksička sredstva, kada je u pitanju tvorba eufemizama, ubrajaju se modificiranje, pronominalizacija, preuzimanje stranih riječi, preoznačavanje ili neologizacija te ispuštanje riječi. Za modifikaciju i ispuštanje riječi nisu pronađeni primjeri među prikupljenom građom.

Kod pronominalizacije se nalazi jedan primjer, no on je već prethodno opisan pa će ovdje biti samo spomenut bez objašnjenja, a radi se o eufemizmu *ako mi se nešto dogodi* (ako umrem).

Često dolazi do preuzimanja stranih riječi čime se dobiva eufemistično značenje pa brojni internacionalizmi dobivaju ulogu eufemizma. *Strane su riječi u komunikacijskim situacijama manje opterećene negativnim asocijacijama* (Kuna 2007: 106) pa se među eufemizmima nalaze i takvi. Neke su od njih prilagođene pravopisno, neke nisu, a neke se prilagođavaju naglasno, glasovno i sklonidbeno, kaže Kuna. Internacionalizmi se javljaju jer su manje specificirani od hrvatske riječi pa samim time dobivaju status eufemizma. Primjeri takvih eufemizama su *afera* (skandal), *dirigirati* (zapovijedati), *farbati* (varati), *frizirati obračun*, *frizirati izvještaj* (krivotvoriti obračun, izvještaj), *opstipacija* (akutni ili

⁸Stilska figura kojom se pravi izraz zamjenjuje slabijim (v. više Hrvatski jezični portal:<http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search> pristupljeno 9. 7. 2015.)

kronični zatvor, nepotpuno pražnjenje crijeva), *teatar* (pravljenje predstave, glumatanje, pretvaranje), *urinirati* (mokriti). Za eufemizme *afera*, *dirigirati*, *frizirati račune*, *opstipacija*, *teatar* i *urinirati* pronađeni su i primjeri uporabe. Za eufemizam *afera* ne djeluje nam na prvu da se njime što ublažava, no on kao strana riječ ipak djeluje manje negativno kao u primjeru "*U uzburkanom moru raznovrsnih medijskih **afera** i prepucavanja proteklih je dana svoj »valić« napravio i novi popis lektirnih naslova za osnovnu školu, objavljen u sklopu predloženoga Kataloga znanja iz hrvatskog jezika na web-stranicama Ministarstva obrazovanja, znanosti i sporta.*" (HJR)..

Dirigiranjem se smatra upravljanjem orkestrom ili zborom, a tiče se glazbe, no upravo je ovaj glagol *upravljati* motivirao nastanak eufemizma da se upravljati može i nečim drugim, kao što je slučaj i u sljedećem primjeru. "*Mogli bi se o ovoj temi »romani pisati«, ali za kraj današnjeg priloga evo mišljenja trofejnog plešivičkog vinara Zvonimira Tomca: »Ne dirigiram niti mi pada na pamet **dirigirati** ugostiteljske cijene našem proizvodu.*" (HJR). Vidi se da se ovdje dirigiranje odnosi na upravljanje cjenikom.

Kada se nešto frizira, misli se na uređivanje, poput friziranja u frizerskome salonu, no ovo uređivanje u ovom se primjeru odnosi na uređivanje računa, ali ne u pozitivnome smislu, već na krivotvorenje poput slučaja u primjeru "*Sami sebi daju velike bonuse i **friziraju račune.***"⁹. Upravo je zato ovaj eufemizam jako dobar jer naizgled pozitivna riječ zamjenjuje nešto kažnjivo.

Već je istaknuto da su strane riječi česte među medicinskim terminima, pa je takav i primjer opstipacije za koji se vidi da se javlja i u aktivnoj uporabi što pokazuje i primjer "***Opstipacija** - čest, ali ne i nerješiv problem.*"¹⁰.

⁹Jutarnji list (<http://www.jutarnji.hr/bolnice--hzzo---kupuju-mimo-javne-nabave--friziraju-racune--a-ravnatelj-i-pomocnici-primaju-nezakonite-dodatke-na-placu--/981239/>) pristupljeno 20. 6. 2015.)

¹⁰Vaše zdravlje (<http://www.vasezdravlje.com/izdanje/clanak/362/>) pristupljeno 22. 6. 2015.)

Za eufemizam *teatar* može se odmah uočiti motiviranost, a to je gluma, pa ne čudi što ovaj eufemizam zamjenjuje pretvaranje i glumatanje. Ovaj eufemizam javlja se u primjeru "*Opet nisam mogla doći. Kod nas je sinoć bio pravi teatar. Mačka je pojela teta Jecina kanarinca. Kažem ti – teatar! Zvali smo i ljekara radi tete Jece. Bilo joj je zlo – od srdžbe i od žalosti.*" (HJR);

Sličan primjeru *opstipacija* jest i sljedeći eufemizam, a to je *urinirati* koji se također češće koristi u medicini. Ovdje je navedeno da *urinirati* predstavlja zamjenu za *mokriti*, ali može se i *mokriti* sagledati kao eufemizam naspram *pišati* koji je češći u žargonu. Primjer za *urinirati* glasi "*Zahvaljujuć našoj općini – obrati se Zrnić Maricu – namnožit će se ovakvih toliko, da će oni nas smatrat ludim. – Počet će još urinirati na trgu! – reče indignirano Marić*" (HJR).

Za eufemizam *farbati* nije pronađena potvrda uporabe, no farbanje nas upućuje na prekrivanje čega novom bojom, pa se vidi da eufemizam dobro ublažava glagol *varati* koji se također može povezati s prikrivanjem čega, u ovome slučaju to može biti istina.

Neki su eufemizmi tvoreni i preoznačavanjem ili neologizacijom riječi kojima se često imenuju *dvojbene moralne osobine, postupci ili društvene skupine* (Kuna 2007: 106).

U ovu skupinu svrstava se eufemizam *alergičan na koga ili što* (koji ne podnosi koga ili što) u kojem alergija upućuje na nešto što se ne podnosi, no ona ne mora biti samo, primjerice, hrana, već to mogu biti i neke osobe. U takvoj situaciji može se upotrijebiti eufemizam da smo alergični na koga ili što kao što to i potvrđuje sljedeći primjer "*Ali, moji su sukobi počeli nakon sukoba s jednim vašim kolegom, koji je toliko **alergičan** na mene, stalno mi podvaljuje.*" (HJR).

Ovdje nam pripada i eufemizam *avantura* (izvanbračna avantura, prijevara). Iz značenja se vidi da *avantura* neće označavati neku pustolovinu s

putovanja, primjerice, već se ona odnosi na zamjenu za prijevaru kao i u primjeru "*Avantura s Anitom nagonila me je povremeno u cjelotjelesnu i tešku nervozu.*" (HJR).

Eufemizam *biser* (izrečena glupost) sve češće se susreće i u novinarskome stilu kada se radi o izjavama poznatih osoba poput političara, glumaca, pjevača. Naravno, taj eufemizam može se reći bilo kome tko izgovori neku glupost, a primjer uporabe koji smo pronašli, vezan je konkretno za političara i glasi "*Milanovićevi biseri koji su obilježili dan u Saboru*"¹¹.

Sličan eufemizmu *avantura* jest i eufemizam *bračni izlet* (nevjera) u kojem izlet označava posjet drugoj ženi/muškarcu u smislu prijevare. Iako nije pronađen primjer uporabe, iz eufemizma se može odmah zaključiti da je blaže reći da je netko na izletu, nego da vara ženu ili muža.

Česta otpuštanja radnika ili čak ubijanja za vrijeme rata uzrok su tvorbi eufemizma *čistka* (masovno ubijanje, otpuštanje nepodobnih suradnika). Čistka, odnosno čišćenje znači uklanjanje čega nepotrebnog. U ovome se slučaju to odnosi na ljude, ali zbog negativne obilježenosti riječi *otkaz* ili pak *ubojstvo* ova je riječ dobar eufemizam koji će zamijeniti te riječi u govornim situacijama te tako barem prividno smanjiti njihovu negativnost. Pronađen je i primjer uporabe za ovaj eufemizam, a on je "*Dok je vojska ruskog diktatora Josefa Staljina bila izrazito oslabljena serijom predratnih čistki u kojima je ubijena ili zarobljena većina njegovihiskusnih zapovjednika, on je bio spreman slati nebrojene vojnike u beskonačne bitke protiv agresora.*"¹².

Daltonizam, osim što označava poremećaj prepoznavanja boja, on se nalazi i u eufemizmu *politički daltonizam* (gledanje crno-bijelo,

¹¹Tportal.hr (<http://www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/311120/Milanovicevi-biseri-koji-su-obiljezili-dan-u-Saboru.html>) pristupljeno 19. 6. 2015.)

¹²Express (<http://www.express.hr/bifing/gdje-je-umrlo-70-milijuna-ljudi-tijekom-drugog-svjetskog-rata-1343>) pristupljeno 20. 6. 2015.)

neraspoznavanje finesa). U ovome slučaju on se ne odnosi na neraspoznavanje samo boja već i na neraspoznavanje čega u određenim situacijama, konkretno političkim. Primjer uporabe za ovaj eufemizam je "*Zapravo se Vlahušić dobrim dijelom i rasplinuo, držeći kako sve počinje, pa i završava s njime, što je klasični i dobro poznati politički daltonizam.*"¹³.

Iako se diplomatom smatra osoba zaposlena u diplomaciji, on označava i eufemizam *diplomat* (onaj koji izbjegava sukobe). Diplomacija označava i vještinu da se ljepšim načinom provede svoja volja¹⁴ stoga ne čudi to što diplomati izbjegavaju sukobe tako što provode volju na ljepši način. Primjer ovoga eufemizma je "*Niko Kovač: I supruga mi kaže da nekad moram biti diplomat.*"¹⁵.

Za eufemizam *familija* (mafijaška banda) nije pronađen primjer uporabe, no *familija* označava određenu zajednicu, a u ovome je slučaju to zajednica mafijaša pa se ova riječ u jeziku ustalila i kao eufemizam budući da *familija* predstavlja nešto što se, najčešće, veže za pozitivna iskustva.

Primjer *fasada* (vanjština, vanjski izgled iza kojeg se krije nešto drugo, prividnost) sličan je, već spomenutom, eufemizmu *farbati*. Fasada označava vanjski izgled kuće koji je često obojan te time sugerira na nešto prikriveno. To je i motiviralo da riječ dobije i novo značenje koje se može odnositi i na ljude te njihove osobine i postupke. U primjeru "*Sigurnost, međutim, što ju je pokazivao u javnosti, bila je samo fasada.*" (HJR) uočava se da eufemizam negira riječ *sigurnost*, no to negiranje nije direktno već putem ovog eufemizma.

¹³Effect - Dubrovnik (http://www.effect-dubrovnik.com/index.php?option=com_content&view=article&id=975%3Adubravka-uica&catid=57%3Aosoba-dana-arhiva&Itemid=109 pristupljeno 27. 6. 2015.)

¹⁴Hrvatski jezični portal (<http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search> pristupljeno 9. 7. 2015.)

¹⁵24 Sata (<http://m.24sata.hr/news/niko-kovac-i-supruga-mi-kaze-da-nekad-moram-biti-diplomat-345576/komentari?p=1#> pristupljeno 20. 6. 2015.)

Za nekoga tko dosađuje svojom prisutnošću i tko se ne može maknuti od koga, možemo reći da je *flaster* (onaj koji se prilijepi uz koga, priljepak). Poznavanje svojstva flastera koji se lijepi za nešto, jasno nam je i značenje eufemizma *flaster* te situacije u kojoj ga se može upotrijebiti kao što je slučaj i u sljedećem primjeru "*Mi u HSP-u i inače smatramo da se Hrvatska ne smije kao flaster prilijepiti samo za EU i pritom zanemariti goleme potencijale ostalih država svijeta.*" (HJR).

Među eufemizmima u ovoj se skupini nalazi i jedan regionalizam, a to je *galeb* (mlađi ljubavnik, žigolo) koji je karakterističan za južnije primorske krajeve naše države. Vjerojatno ga se neće čuti u nekim drugim područjima, ali se, bez obzira na to, smatra eufemizmom jer zamjenjuje riječ *ljubavnik* koja se također može smatrati tabu temom ili nečime što bi moglo izazvati neugodne situacije, a primjer za taj eufemizam jest "*Hoće li se pelješki galeb voditi srcem ili razumom?*"¹⁶.

Budući da je kameleon vrsta guštera koji se prilagođava okolini, odnosno mijenja boju u raznim situacijama, tako je i nastao eufemizam *kameleon* (prevrtljivac) kojim se na ljepši način može nekome reći da je prevrtljiv.

U ovoj skupini nalazimo i jednu umanjenicu, a to je *kapljica* (vino, alkohol) koja zamjenjuje riječ alkohol budući da se i on smatra tabu temom.

Za vrijeme karnevala i karnevalskih povorka često se dobiva dojam nereda i kaosa na ulicama pa se zbog toga eufemizam *karneval* (nered, rasulo) i koristi kao zamjena za nered.

Osim naziva za slasticu, *kinderjaje* (ručna bomba) je eufemizam jer se radi o vrsti bombe koja je svojim izgledom nalik na kinder jaje, a svakako je ovaj naziv bolji od bombe koja nas asocira na negativne stvari i posljedice. Ovaj

¹⁶Story (<http://www.story.hr/trenutak-odluke-u-showu-ljubav-je-na-selu-146529>pristupljeno 20. 6. 2015.)

se eufemizam javlja i u aktivnoj uporabi što dokazuje primjer "*U šumarku na Zametu našao »kinder jaje«.*"¹⁷.

Kinesko je pismo dosta teško savladivo i nerazumljivo onima koji nisu s toga područja pa se pojavljuje i eufemizam *kinesko pismo* (nerazumljivost).

Kako nas se ne bi dovelo u neugodne situacije, nekome koga se smatra priglutim okarakterizirat ćemo pridjevom *naivan* (priglut, ograničen), primjerice "*Prema tome, ne mogu biti toliko **naivan** i vjerovati da bi se na toj tribini priređivači i organizatori odrekli tog svog stava.*" (HJR).

Znamo da padobranci obično neplanirano slijeću na zemlju pa ne čudi što se pojavljuje i eufemizam *padobranac* (onaj tko dolazi kamo nepozvan). Za ovaj eufemizam ne nalazi se primjer uporabe, ali je zasigurno blaže nekome reći da je padobranac nego da je nepoželjan u društvu jer je došao nepozvan.

Sitne su ribe manje cijenjene od onih velikih pa ćemo osobi koju se ne smatra važnom reći da je *sitna riba* (beznačajna osoba) kao u primjeru "*Kao tipičnog političkog karijerista i kameleona ne cijeni ga ni javnost, ni stranka iz koje je otišao, a ne voli ga ni stranka kojoj je dobro naplatio svoj dolazak. No, Herak je zapravo **sitna riba**.*" (HJR).

Već su se pojavljivali primjeri prijevare i nevjere kada je u pitanju brak, a pronalazi se i još jedan eufemizam koji nam opisuje nevjeru, no na nešto blaži način, a to je *šarati* (biti nevjeran u braku) za koji se nalazi i primjer "*Volim manje inteligentne žene jer onda mogu **šarati** oko*"¹⁸.

¹⁷Novi list(<http://www.novolist.hr/Vijesti/Crna-kronika/U-sumarku-na-Zametu-nasao-kinder-jaje> pristupljeno 22. 6. 2015.)

¹⁸Večernji.hr (<http://www.vecernji.hr/tv/volim-manje-inteligentne-zene-fer-onda-mogu-sarati-okolo-193509>pristupljeno 20. 6. 2015.)

Za onoga koji ništa ne zna reći ćemo da je *tabla* (onaj koji ništa ne zna, koji ne shvaća), a taj je eufemizam nastao prema poslovice *tabula rasa* koja znači prazna ploča, a praznina zbog neznanja zato se naziva tabla. Za eufemizam nije pronađen primjer uporabe, ali može se uočiti da se neće nekome reći da ništa ne zna kako bi se izbjegle neugodne situacije.

Još je jedan eufemizam u ovoj skupini, a to je *truba* (onaj koji slabo radi, koji se slabo razumije u što). Nije potpuno jasna pozadinska slika zbog čega se za onoga koji slabo radi kaže da je baš truba, a ne neki drugi instrument ili predmet, no postoje primjeri uporabe koji potvrđuju da se koristi "*Hebrang: Ivo Josipović je obična truba, a ne klavir.*"¹⁹.

d) Semantičke promjene

Metafora, odnosno stilska figura u kojoj se riječi dovode u vezu na temelju sličnosti također je jedna od podvrsta semantičkih promjena kojima nastaju eufemizmi.

Prvi takav eufemizam koji smo pronašli jest *barska dama* (ona koja zabavlja goste, stvara atmosferu i raspoloženje, prostitutka). Prostitucija se također svrstava u tabu teme pa ne čudi što postoji više eufemizama koji zamjenjuju taj naziv. Takav je i primjer *javna djevojka*, *žena* (prostitutka) ili pak *laka roba* (žena sumnjiva morala). Primjer *laka roba* nešto je manje blaži izraz od *javne djevojke* ili *barske dame*, no kada se sagleda u odnosu s izrazom prostitutka on je također blaži. S druge strane i *prostitutka* može biti eufemizam kada se promatra u odnosu sa riječi *kurva* koji se javlja u žargonu. Pronađeni su i primjeri uporabe za primjere *barska dama* i *javna djevojka*, a to su "***Barska dama je svoje usluge naplaćivala 250 i 300 dinara, a to je bila četvrtina***

¹⁹24 Sata (<http://www.24sata.hr/politika/hebrang-ivo-josipovic-je-obicna-truba-a-ne-klavir-173979> pristupljeno 19. 6. 2015.)

učiteljske plaće"²⁰ i "Sramota je, ali je istina, da je prva strana, nezakonita žena, koju je doživio, bila jedna **javna djevojka**, a to je bilo u Rožnjatovu u Galiciji godine šesnaeste." (HJR) dok za primjer laka roba nije pronađen primjer. U poveznici s tim je i eufemizam *javna kuća* (bordel) koji označava mjesto u kojem rade *javne djevojke*. Primjer za ovaj eufemizam glasi "Njezina je **javna kuća** otvorena 18 sati dnevno i zapošljava 30 djevojaka." (HJR).

U nekim situacijama neće se reći da nas je netko povrijedio pa se koristi eufemizam *dirati u koga, što* (povrijediti), primjerice "Osvetit ću ja tebe, konjiću moj dragi! Znat će on, kad se usudio **dirati u nas**." (HJR).

Eufemizam *krstiti koga* (nazvati koga kojekako) najčešće se koristi kao zamjena za psovke pa umjesto da se opsuje kaže se da se nekoga krsti. Primjer uporabe nije pronađen, no blaže je reći da je netko nekoga krstio, nego da mu je nešto opsovaio.

Mokri brat (pijanac) eufemizam je koji je s pijanicom povezan tako što pridjev mokri asocira na alkohol koji je tekući. Za ovaj primjer nije pronađen primjer uporabe, ali ćemo nekoga manje uvrijediti ako izraz *pijanac* zamijenimo izrazom *mokri brat*.

Primjer koji je sličan ovome, ne po značenju, već po tvorbi eufemizma jest *topli brat* (homoseksualac) u kojem pridjev topli podsjeća na toplinu, odnosno bliskost. Unatoč ovome primjeru, homoseksualci sve češće sebe nazivaju *gej*²¹ osobama pa bi se na naziv *gej* moglo također gledati kao eufemizam u odnosu na *homoseksualac*. Primjer za eufemizam *topli brat* glasi

²⁰Zagreb.hr (<http://www.zagreb.hr/print.aspx?id=26397> pristupljeno 19. 6. 2015.)

²¹Onaj koji se odnosi na homoseksualce ili ima njihove osobine (Hrvatski jezični portal http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFdmURA%3D pristupljeno 10. 7. 2015.)

"Dragi! – zakolutao je očima kao da je doista **topli brat** – Zašto vi na mene vičete?!" (HJR).

Ljudi posjećuju i nudističke plaže pa je nastao eufemizam *najlon plaža* (nudistička plaža) zbog toga što najlon asocira na prozirnost, a znamo da su osobe na nudističkoj plaži gole. Primjerice, "Naravno, govore nam mještani, ako se zanemari podatak da je unatoč velikoj konkurenciji otvoreno još nekoliko ugostiteljskih objekata, da su poneki ugostitelji "zapasali" više prostora za štekate i ležaljke, nego što im je dozvoljeno te da više nema popularne nudističke, tzv. **najlon plaže**, uz samo more je s pravom ili ne podignut betonski zid."²²

Većina mladih voli izlaske pa je vezano za to nastao i eufemizam *ploviti* (kretati se, lutati) koji se odnosi na lutanje u noćnome izlasku.

Eufemizam *skuhati komu* (namjestiti kakvu igru, spletku) koristi se kako bi se izbjegao izraz da se nekome nautilo tako što mu se podmetnula spletku.

Za mušku osobu koja, prema očekivanjima okoline, nije još stupila u brak, a smatra se da bi prema svojim godinama trebala, ako se u obzir uzima prosjek godina stupanja u brak, naziva ga se *stari momak* (neženja). On prema svojim godinama nije stari, no uz imenicu momak on označava neženju. Smatram da, ipak, u nekim situacijama i ovaj eufemizam može zvučati podrugljivo upravo zbog toga što se momka naziva starim.

Uz alkoholizam, i droga je jedan od poroka koji je tabu tema te je sukladno tomu nastao i eufemizam *trava* (laka droga). On je nastao zato što se marihuana smatra lakom drogom, a u žargonu je se naziva travom, primjerice "Evo što **trava** zaista radi vašem mozgu!"²³.

²²Zadarski list (<http://www.zadarskilist.hr/clanci/13072012/sukosan-za-svaciji-dzep> pristupljeno 22. 6. 2015.)

²³Dnevnik.hr (<http://dnevnik.hr/vijesti/tech/evo-sto-trava-zaista-radi-vasem-mozgu.html> 20. 6. 2015.)

Jedan je eufemizam u ovoj skupini stvorio dilemu zbog toga što ga se može svrstati na granicu metafore i frazema, no u ovome se radi svrstava radi u metaforu. Radi se o eufemizmu vječni *put* (odlazak na drugi svijet).

Posljednji u ovoj skupini jest eufemizam *zmija* (zla, opaka osoba). On se na temelju sličnosti osobina zmije povezuje i s osobinama opake, opasne osobe. Primjer za taj eufemizam jest "*Savija mu se zlatna mletačka **zmija** oko srca, u tom negda proročkom srcu nikao je sjajan, otrovan cvijet, koji obori anđele s neba.*" (HJR).

Frazeme izdvajamo kao zasebnu podvrstu semantičkih promjena iako ih Kuna navodi među metaforama u svome radu. To ne smatram pogreškom budući da je njihovo značenje također preneseno, no ovdje će biti odvojeni jer je dobro razgraničiti metafore i frazeme. Frazemi su neslobodne veze među riječima kojih mora biti najmanje dvije kako bismo mogli reći da se radi o frazemu. Neslobodne veze sugeriraju da dolazi do promjene značenja koje se može odnositi na samo jednu sastavnicu frazema ili na sve. Frazemima se često zamjenjuju neke negativne osobine ili neugodne situacije pa ih se također može gledati kao eufemizme. Osim toga, za razumijevanje frazema potrebno je i poznavanje pozadinske slike na temelju koje je on tvoren.

Prvi je eufemizam *Ahilova peta* (slaba strana, ranjiva točka) koji je nastao na temelju grčkoga mita o ranjavanju Ahileja u njegovu petu pa se zbog toga za nečiju ranjivu točku koristi taj eufemizam kao u primjeru "*Preventivno djelovanje naša je **Ahilova peta**, u svim područjima života. Košta, a neposredne svrhe nema, ništa se trenutačno ne vidi.*" (HJR).

Slijedi eufemizam *biti bez glave i repa* (biti bez ikakva reda, zbrkan, smušen) koji je nastao zato što se za nešto što nema reda smatra da se ne zna njegov početak (glava) ili kraj (rep), a što se može vidjeti i u primjeru "*Dvoboji prolaze, a Zagreb u igri **bez glave i repa** upisuje poraze.*" (HJR).

Eufemizam *biti bez krova nad glavom* (biti beskućnik) sugerira da osoba nema kuću odnosno da je beskućnik pa se i taj izraz zamjenjuje ovim eufemizmom jer je takvo stanje za tu osobu bolno i neugodno kada se o tome govori. Primjer uporabe toga eufemizma glasi "*U ovoj tragediji, koja je obitelj Smiljanić u nekoliko sekundi ostavila bez krova nad glavom, srećom nitko nije ozlijeđen.*" (HJR).

Zanimljiva pozadina krije se iza eufemizma *biti na bijelom kruhu* (čekati smrtnu kaznu, biti u nevolji). Naime izraz je nastao tako što se u Turskome carstvu prije izvršenja smrtne kazne kao posljednji obrok posluživao bijeli kruh.²⁴ Na temelju toga, jasnije nam je značenje eufemizma iako nije pronađen primjer uporabe.

Među ovim eufemizmima javlja se i eufemizam *biti svakoj krpi zakrpa* (upletati se, miješati se u sve). Pozadinska slika frazema vjerojatno se odnosi na to da se na krpju stavljaju različite zakrpe kada je to potrebno te se dobije mozaik materijala, odnosno mješavina jer su izmiješane različite tkanine pa se tako i za miješanje ljudi u tuđe stvari koristi ovaj eufemizam.

Sličan tomu je i eufemizam *gurati nos* (miješati se u sve), za koji je pronađen i primjer "*Za njega mi smo Balkan, a poznato je, kako je rekao, »da ne treba gurati nos u zbivanja na Balkanu«.*" (HJR).

Siromaštvo je neugodna tema i situacije koja se također izbjegava pa se među eufemizmima za ovaj izraz koristi i eufemizam *biti tankih rebara* (biti siromašan). Rebra se obično vide onima koji su mršavi, pa se može reći i izgledniji, a mršav materijalnim stvarima sugerira na siromaštvo.

Eufemizam *biti u sosu, naći se u sosu* (biti u neprilici, zapasti u neprilike) koristi se za situacije u kojima osoba može doći u razne neprilike kao i u

²⁴Lingolero (<http://lingolero.com/2014/03/na-bijelom-kruhu/> pristupljeno 10. 7. 2015.)

primjeru "Sjednem na košaru, upravo u košaru. Propadnem, padnem, potonem u korpu kao onaj, koji prvi put uskliknu:— Baš sam u sosu!" (HJR). Ona zamjenjuje naziv za nepravilnost koju ljudi ponekad izbjegavaju jer one mogu biti i veće i neugodne pa se koristi ovaj eufemizam.

Već smo vidjeli da za kategoriju smrti i bolesti postoji najviše eufemizma među ovima koje smo pronašli pa su takvi i sljedeći eufemizmi *zatvoriti oči* (umrijeti), *napustiti ovaj svijet* (umrijeti), *oprostiti se s ovim svijetom* (umrijeti), *otići u ilovaču* (umrijeti), *pokrila ga crna zemlja* (umro je), *poslati na onaj svijet* (ubiti), *progutao ga je mrak* (nestao je zauvijek, ubijen je), *sebi presuditi* (oduzeti si život), *dani su mu izbrojani* (nema više mnogo života). U svim se navedenim eufemizmima radi o smrti bilo da je riječ o prirodnoj smrti ili pak ubojstvu ili je riječ o skoroj smrti. U svakom slučaju, radi se o temama koje su bolne pa se izbjegavaju ti izrazi i koriste se navedeni eufemizmi. Za neke su eufemizme pronađeni primjeri uporabe, a to su "Nakon svađe ubio prijatelja pa pokušao **presuditi sebi**."²⁵; *Ovdje sam samo zato što to Bog želi. Živim u strahu, ali ne želim **napustiti ovaj svijet** i nastaviti ću se boriti za svoj život jer želim starost provesti sa svojom djecom.*" (HJR); "Jedini je kod nas, **dani su mu odbrojani**, a Hrvatskoj je malo neugodno."²⁶. Za ostale eufemizme nije pronađen primjer uporabe, ali budući da svi zamjenjuju tematiku smrti može ih se smatrati eufemizmima jer ublažavaju pojam smrt.

Eufemizam *davati na kapi* (davati škrto) motiviran je usporedbom s kapima koje su male, a kada dajemo kap po kap znači da se nešto daje škrto pa se umjesto osobine škrtosti, škrtog davanja koristi ovaj eufemizam. Pronađen je

²⁵Večernji list (<http://www.vecernji.hr/crna-kronika/nakon-svadje-ubio-prijatelja-pa-pokusao-presuditi-sebi-345708> pristupljeno 22. 6. 2015.)

²⁶Tportal (<http://www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/375491/Jedini-je-kod-nas-dani-su-mu-odbrojani-a-Hrvatskoj-je-malo-neugodno.html> pristupljeno 27. 6. 2015.)

primjer "*Bili'se kunu u mlade igrače, ali im prilike daju na kapaljku.*"²⁷ koji je zapravo jednak spomenutom eufemizmu jer *davati na kapi* ili *davati na kapaljku* ima isto značenje.

Dva su eufemizma koja slijede sa sličnim značenjem, a to su *dignuti rep* (pobjeći) te *dignuti sidro* (otići) jer označavaju odlazak. Primjer je pronađen samo za eufemizam *dignuti sidro* "***Dignuo sidro i sreću pronašao u Kanadi.***"²⁸, no to ne znači da ni prvi nema eufemistično značenje jer dobro ublažava izraz bježanja u smislu pobjeći.

Eufemizam *dječja bolest* (početnička slabost) motiviran je time što dijete sve tek uči i radi greške pa se tako i početničke slabosti nazivaju dječjom bolešću "*Ovo je tranzitorna dječja bolest koja ništa ne košta.*"²⁹.

Sličan je i eufemizam *dječja usta* (naivno i otvoreno izražavanje) zbog toga jer se smatra da su djeca naivna kod prihvaćanja i izražavanja stavova, primjerice "*Velika povijest viđena iz maloga kuta, tako reći ispričana na dječja usta, već je sama po sebi zanimljiva.*" (HJR).

Sljedeći je eufemizam *dobiti košaru* (biti odbijen) za koji nije pronađena potvrda uporabe, no on zamjenjuje odbijanje koje stvara neugodnu situaciju u društvu.

Eufemizam *dosoliti priču* (dodati lažne elemente) zapravo predstavlja zamjenu za laž za koju znamo da je negativno obilježena, a glagol *dosoliti* znači da se dodaju još neki elementi, kao što se u hranu dodaju začini.

²⁷24 Sata (<http://www.24sata.hr/nogomet/bili-se-kunu-u-mlade-igrace-ali-im-prilike-daju-na-kapaljku-406616> pristupljeno 27. 6. 2015.)

²⁸Pressedan.hr (<http://pressedan.hr/dignuo-sidro-srecu-pronasao-u-kanadi-2.html#> pristupljeno 20. 6. 2015.)

²⁹Politika plus (<http://www.politikaplus.com/novost/87734/Zoran-Milanovic-o-Lexu-Perkovic-Mnogo-smo-naucili-uz-malu-cijenu> pristupljeno 20. 6. 2015.)

U ovoj se skupini javlja i eufemizam *druga mladost* (zrela dob, osjećaj obnovljene energije u odmakloj dobi) u kojem se mogu uočiti dva značenja. Blaže je zapravo reći da je netko u drugoj mladosti, nego da je star pa se stoga ovo isto može svrstati pod eufemizme, a primjer uporabe glasi "*Ponašanje je sasvim drugačije, što je razumljivo, jer su oni ipak pripadnici stare garde iz drugačije mladosti, a sada su u svojoj "drugoj mladosti" ostali dosljedni nekadašnjim manirama s osječčkog korza.*"³⁰

Dva su eufemizma koji kao sastavnicu sadržavaju riječ *dinar* što je zanimljivo jer se zna da su dinari kao valuta nestali iz uporabe. Stoga ne čudi da za jedan od ta dva eufemizma nije pronađen primjer uporabe, odnosno da za jedan jest iako im značenja nisu ista. Prvi je *gledati sve kroz dinare* (biti škrt), a drugi *svaki mu je dinar dragocjen* (teško živi) za koji je pronađen i primjer uporabe "*Da bi se istrčala kilometarska utrka potrebne su naporne pripreme, što znači da Đuka mjesečno istrči oko 300 kilometara. Nije to ni lako, jer je Đuka obiteljski čovjek, uposlen je u tvornici ulja, a povrh toga radi i privatno, jer u današnje vrijeme svaki je dinar dragocjen.*"³¹

Sljedeći je primjer *izbrisati iz srca* (zaboraviti) koji je motiviran poveznicom brisanja i zaboravljanja, a primjer za ovaj eufemizam jest "*Ona za nas predstavlja jednu sreću koju ne možemo izbrisati iz srca.*"³²

Eufemizam *izgubiti glavu* (poginuti, zaljubiti se) ima dva različita značenja od kojih je jedno pozitivno, a drugo negativno. Iako je zaljubljenost

³⁰Glas Slavonije (<http://www.glas-slavonije.hr/227608/11/Osjecka-druga-mladost-Umirovljenici-se-rasplesali-po-mjesnim-zajednicama> pristupljeno 20. 6. 2015.)

³¹Hrvatska riječ (<http://www.hrvatskarijec.rs/vest/A8749/Nesudjeni-atleticar-drzavni-prvak/> pristupljeno 20. 6. 2015.)

³²DuList (<http://www.dulist.hr/fotogalerija-moramo-pokazati-svijetu-sto-slozna-srca-mogu/184597/> pristupljeno 27. 6. 2015.)

pozitivna, ponekad može izazvati neugodne situacije pa se mijenja eufemizmom izgubiti glavu. Primjer uporabe pronalazi se za negativno značenje toga eufemizma, a to je poginuti *"Nemam više povjerenja u taj auto. Svaki put kad vidim stijenu ili provaliju bojim se da će mi otkazati upravljač ili nešto drugo i da ću izgubiti glavu."* (HJR).

Osobina nesamostalnosti može se izreći i eufemizmom *jesti tuđi kruh* (biti nesamostalan) koji nam sugerira na pomoć drugoga u donošenju odluka i životu jer nisu sposobni samostalno donositi odluke. Kao primjer za ovaj eufemizam navodi se primjer *"Molim vas lijepo: kakvi su to ljudi, ako uopće možemo govoriti o ljudima, koji sjede u tuđim kućama, koji se griju na tuđim ognjištima, koji žive u tuđim gradovima, koji troše tuđi novac i jedu tuđi kruh, ubijajući one koji im sve to daju?!"*³³

Poznata nam je priča o Judi i njegovoj izdaji koja je motivirala nastanak i sljedećeg eufemizma, a to je *Judin poljubac* (izdaja). Na temelju zapisa u Bibliji može se shvatiti značenje Judina poljupca pa time i razumijevanje značenja ovoga eufemizma čiji primjer glasi *"Judin poljubac za Čačića."*³⁴

Često se može čuti eufemizam *Katica za sve* (onaj koji obavlja kojekakve poslove), a odnosi se pogotovo na osobe koje obavljaju više poslova. Primjer uporabe je *"Joe Biden, Obamina 'Katica za sve'."*³⁵. Odgovor na pitanje zašto baš Katica leži u tomu što su se u prošlosti djevojke sa sela zapošljavale u gradu kao sluškinje i obavljale razne poslove, a ime je Katica bilo često među tim djevojkama pa otuda i ovaj eufemizam.

³³Matica hrvatska (<http://www.matica.hr/omatici/1842%20-%201997/> pristupljeno 27. 6. 2015.)

³⁴Večernji list (<http://www.vecernji.hr/judin-poljubac-za-cacica-426180> pristupljeno 27. 6. 2015.)

³⁵Tportal (<http://www.tportal.hr/vijesti/svijet/241813/Joe-Biden-Obamina-Katica-za-sve.html> pristupljeno 22. 6. 2015.)

Eufemizam *koštati kao svetog Petra kajgana* (biti vrlo skupo) u potpunosti ublažava značenje jer ga prikriva te netko tko ne zna što znači može pomisliti i da se radi o jeftinome. Primjer uporabe glasi "*Zubatac s Kornata mrijesti se u Ninu i košta kao svetog Petra kajgana.*"³⁶

U eufemizmu *nabijati rogove* (izvršiti preljub) ublažava se preljub kao tabu tema koja bi mogla stvoriti neugodne situacije stoga je odabran ovaj eufemizam, a primjer uporabe je "*Kako suprugu nabiti rogove i ostati odgovorna gospođa?*"³⁷ Umjesto izraza psovati može se koristiti sljedeći eufemizam, a to je *nabrojati koga* (psovati) za koji nije pronađen primjer uporabe, no blaže je reći da se nekome nabroja koga, nego da ga se psuje jer su psovke same po sebi vulgarnosti koje se i zamjenjuju s eufemizmima.

Eufemizam *naći se u gajbi* (otići u zatvor) motiviran je žargonizmom gajba kao zamjenom za zatvor, a budući da zatvor vežemo za loše i negativno tada je ovaj eufemizam dobra zamjena za to. Blizak tomu eufemizmu je i *peglati leđa* (ležati u zatvoru) upravo zbog toga što se smatra da u zatvoru osobe većinom leže pa na taj način peglaju svoja leđa.

Već je spomenuto da neki eufemizmi zamjenjuju izraz priglupe ili ograničen, a ovdje se pojavljuje i još jedan, a to je *ne vidjeti dalje od nosa* (biti ograničen, priglupe) koji je motiviran gledanjem samo onoga dostupnog i jasnog bez daljnjeg traženja ili razmišljanja poput primjera "*Gospodin bi mogao postati! Gdje ti je pamet, luda glavo, gdje li oči, da ne vidiš dalje od nosa?*" (HJR).

³⁶Ludo more (<http://ludomore.com/fokus/clanak/zubatac-s-kornata-mrijesti-se-u-ninu-i-kosta-ko-svetog-petra-kajgana> pristupljeno 22. 6. 2015.)

³⁷Croportal (http://www.croportal.net/love-sex/Kako_suprugu_nabiti_rogove_i_ostati_odgovorna_gospoda-1619759 pristupljeno 22. 6. 2015.)

Smatra se da siromašan uza se ima barem svoje gaće pa kada se koristi eufemizam *ostati bez gaća* (sve izgubiti) jasno nam se daje do znanja da je osoba izgubila sve što ima, no to se prikriva i indirektno izriče ovim eufemizmom, a navodim i primjer uporabe "... *urazumim kako im je bolje u okviru svetačke slike visjeti na crkvenom zidu nego, koračajući na čelu puka, poderati skute haljine i ostati bez gaća?* (HJR).

Eufemizmi zamjenjuju i tabu teme koje se tiču intimnosti i seksualnosti pa se pojavljuje i eufemizam *otići u krevet* (voditi ljubav) kako se ne bi direktno spominjao spolni čin kao u primjeru "*Četrnaest posto žena nikad nije otišlo u krevet s nekim muškarcem ili svojim partnerom – trijezno, pokazalo je jedno istraživanje.*"³⁸

Često se nailazi i na eufemizme koji se tiču alkoholiziranoga stanja, a takav je i sljedeći primjer *biti pod gasom* (biti pijan) potvrđen i primjerom "*Naoružani i pod gasom divljali po krčmi.*"³⁹ Kao i *Judina izdaja* još je jedan eufemizam motiviran događajem opisanim u Bibliji, a to je *prati ruke* (skidati odgovornost) vezan za priču koja se tiče Poncija Pilata, a koji je činom pranja ruku svima dao do znanja da ne želi imati veze s Isusovom osudom pa se i ovaj eufemizam koristi kao zamjena za skidanje odgovornosti što se vidi i u primjeru "*Država ne može prati ruke isprikom da se ona danas ne može baviti otvaranjem radnih mjesta, jer je to posao poduzetnika.*" (HJR).

Zna se da ono što je dim nestaje u zraku pa je i time motiviran eufemizam *pretvoriti se u dim* (nestati) koji se može odnositi i na stvari i na ljude kao u primjeru "*Potpisi, naravno, nisu vlasništvo organizatora, oni su osobni stav*

³⁸Večernji list (<http://www.vecernji.hr/ljubav-i-veze/pritisak-da-budu-savrsene-tjera-zene-da-piju-prije-seksa-441582> pristupljeno 22. 6. 2015.)

³⁹Jutarnji list (<http://www.jutarnji.hr/pijani-napadali-goste-lokala--a-onda-jedan-i-pucaopistoljem-u-zrak/1368062/> pristupljeno 22. 6. 2015.)

građana koji se ne mogu tek tako, bez pitanja, **pretvoriti u dim**. Moglo bi se čak posumnjati da je paljenje prikupljenih potpisa nekakva tajna dogovorena politika, a u svakom slučaju je loš potez."⁴⁰

Ako bi se nekoga tko je žedan uspjelo prevesti preko vode bez da on posegne za njom, znači da se ga dobro prevarilo pa je tako poznat i eufemizam *prevesti žedna preko vode* (obmanuti, prevariti koga) za koji nije pronađen primjer uporabe, ali se vidi da on predstavlja zamjenu za prevaru.

Eufemizam *prodana duša* (izdajnik) zamjenjuje izdaju, ali smatram da ga se može svrstati i na granicu s pogrdnicama jer sama fraza *prodana duša* ne ublažava previše izdaju. Čim u istome izrazu postoje riječi *duša* i *prodana* ne sluti na što dobro pa netko tko je prodao svoju dušu postaje loša osoba tim više što se za osobu s pozitivnim osobinama može reći da je *dobra duša*.

Za onoga tko zna mit o Sizifu bit će jasno zašto je nastao eufemizam *Sizifov posao* (težak, mukotrpan, besmislen posao). Mit o Sizifu govori o poslu koji je on imao, ali ga nikako nije mogao izvršiti jer je bio besmislen. On je, naime, trebao gurati kamen na vrh brda, no kada bi došao do vrha kamen bi se otkoturao ponovo na početak, a uporabu ovoga eufemizma vidi se i u primjeru "*Ukidanje kvota uništiti će mljekarstvo, koje je u nas **Sizifov posao***."⁴¹

Za siromaštvo je vezan i sljedeći eufemizam, a to je *stezati remen* (živjeti skromno) u kojem se stezanje remena odnosi na malu potrošnju zbog

⁴⁰Mediapress (<http://www.mediapress.hr/arhiva/index.php/kolumna/1902-inicijativa-pretvorena-u-dim> pristupljeno 22. 6. 2015.)

⁴¹Poslovni dnevnik (<http://www.poslovni.hr/hrvatska/ukidanje-kvota-unistiti-ce-mljekarstvo-koje-je-u-nas-sizifov-posao-291264#> pristupljeno 10. 7. 2015.)

neimaštine, a pojavljuje se i u sljedećem primjeru uporabe *"Preživjeti od prvog do prvog: Kako i vi možete **stegnuti remen**"*⁴².

Sljedeći je eufemizam ujedno i poslovice⁴³, a radi se o eufemizmu *tko o čemu, baba o uštipcima* (dosađuje pričajući stalno o istome i beznačajnome). U eufemizmu *kuća od karata* (nerealna zamisao) motiviranost se odnosi na slaganje kuće od karata koja se na kraju sruši i koja nije realna pa nekome tko zamišlja neke nerealne situacije može se to i reći zamjenjujući nerealnost s ovim eufemizmom. Primjer uporabe glasi *"Sada joj se to osvećuje. Irci su sa Sporazumom u Nici prošli slično, pa će s Ustavom drugačije. EU se već spremila na slična ultimativna uvjeravanja, ali izgleda da se **kuća od karata** ipak raspada."* (HJR).

Kada netko traži sitnice kako bi se napakostilo drugome ili pronašlo neki razlog za prigovor može se upotrijebiti eufemizam *tražiti dlaku u jajetu* (cjepidlačiti) kao što je to slučaj i u primjeru *"Sada, kad se nisu postigli željeni rezultati, naravno da će se tražiti **dlaka u jajetu**."* (HJR).

Ponekad se neke stvari rade u zadnji trenutak pa je tako i nastao eufemizam *u pet do podne* (u zadnji trenutak) u kojem tih pet minuta do podneva označava malo vrijeme do isteka roka za određenu stvar koja se mora odraditi.

Posljednji u ovoj skupini je eufemizam *vući za nos* (varati) koji potvrđuje primjer *"No ako mu je zaista sve rekla, onda bi za mene najbolje i najpametnije bilo, da se ne dam **vući za nos** i da uopće ne idem nikuda."* (HJR).

⁴²Glas Slavonije (<http://www.glas-slavonije.hr/228368/3/Prezivjeti-od-prvog-do-prvog-Kako-i-vi-mozete-stegnuti-remen> pristupljeno 19. 6. 2015.)

⁴³Sažeta, gramatički dovršena izreka, kao izraz životnog iskustva ili mudrosti (Hrvatski jezični portal <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search> pristupljeno 10. 7. 2015.)

Osim metafore i frazema, ovdje ubrajamo i metonimiju. Kod nje se riječi ne dovode u vezu na temelju sličnosti kao kod metafore, već na temelju značenja među riječima. Tako je metonimijom nastao eufemizam *francuska bolest* (sifilis). Za one koji ne znaju podatak da su je prenosili francuski vojnici, pa je zato prozvan francuskom bolešću kako se i danas tradicionalno koristi⁴⁴, vjerojatno ni neće prepoznati ovaj naziv kao eufemizam. Upravo je zbog toga važno poznavanje većeg broja znanstvenih područja, o čemu je spomenuto i u uvodu, kako bi se moglo prepoznati što više eufemizama. Primjer za ovaj eufemizam je *"U tim se zapisima govori o velikom broju oboljelih od sifilisa, te o liječniku Antoniusu Hispanusu koji je došao u Dubrovnik kao „liječnik koji ima veliko iskustvo u liječenju francuske bolesti“."*⁴⁵.

Sljedeći je primjer *Juda* (izdajnik) kojemu je sličan i *Metuzalem* (vrlo stara osoba). Oba ta eufemizma nastala su na temelju povijesnih ličnosti uz koje se vežu određeni događaji. Ako se zna da je Juda bio apostol koji je izdao Isusa tada nam je jasno zašto ćemo nekome koga se smatra izdajnikom reći da je Juda. Taj će nam izraz ublažiti pojam izdajnika, ali neće promijeniti značenje. Ista je stvar i s Metuzalemom za kojega se smatra da je živio skoro 1000 godina stoga je jasno zbog čega se upotrebljava upravo ovaj eufemizam.

U ovu ćemo skupinu svrstati i eufemizam *žuta kuća* (duševna bolnica). Duševne bolnice najčešće su obojane u žutu boju pa otuda i taj eufemizam, a svakako je blaži od duševne bolnice ili riječi ludnica, a to pokazuje i primjer *"Kada krenete u Vrapče, u onu žutu kuću kako su je često zvali u narodu, uvijek vas prate iste pošalice prijatelja."*⁴⁶.

⁴⁴Wikipedija (<https://hr.wikipedia.org/wiki/Sifilis> pristupljeno 9. 7. 2015.)

⁴⁵Kreni zdravo (<http://www.krenizdravo.rtl.hr/zdravlje/spolne-bolesti-zdravlje/sifilis-uzroci-simptomi-dijagnoza-i-lijecenje> pristupljeno 20. 6. 2015)

⁴⁶Hrvatski filmski savez (http://www.hfs.hr/nakladnistvo_zapis_detail.aspx?sif_clanci=34145 pristupljeno 20. 6. 2015)

Perifraze su također jedna od podvrsti koju se svrstava u skupinu semantičkih promjena. U ovome slučaju eufemizmi zamjenjuju izraze čije se spominjanje smatra nepoželjnim, bolnim ili neugodnim (Kuna 2007: 109).

Zato se u ovu skupinu ubraja eufemizam *život od prvog do prvog* (skroman život onoga koji živi od mjesečne plaće). Siromaštvo i preživljavanje sve su česte pojave u našem društvu pa se i ovaj eufemizam sve češće pojavljuje u govoru. Radi se o situaciji koja nije nimalo ugodna pa se i zamjenjuje ovim eufemizmom, a to pokazuje i primjer "*Preživjeti od prvog do prvog: Kako i vi možete stegnuti remen*"⁴⁷.

Zbog definicije perifraze, nejasno je zašto Kuna u ovu skupinu svrstava i primjer eufemizma *biti u drugom stanju* (biti trudna). Točnije, on navodi primjer *žena u blagoslovljenom stanju* (trudnica) što možemo dovesti u sličan odnos s našim eufemizmom, no odgovor na pitanje je to da on ističe kako tu može biti i riječ o promjeni registra, odnosno o prelasku iz jednog u drugi stil (Kuna 2007: 109). Iako je većina primjera vezana za područje rata, bolesti, poroka ili mana, i ovaj eufemizam zbog prethodnog objašnjenja može se svrstati u ovu skupinu, a primjer za taj eufemizam glasi "*Neprilika je u tome što je Pepica u drugom stanju.*"(HJR). Na temelju ovoga primjera može se vidjeti da ipak u nekim situacijama ni trudnoća nije poželjna ili nije nešto što na prvu donosi radost pa možemo i zbog toga svrstati ovaj primjer u perifrazu.

Ovdje se pojavljuje i eufemizam *crna zemlja* (zemlja kao simbol vječnog pokoja i konačnog počivališta svih ljudi) koja je u poveznici s definicijom da se zamjenjuje što bolno kao u primjeru "*Nije ni pedesetu navršio kad mi ga crna zemlja ote.*" (HJR).

⁴⁷Glas Slavonije (<http://www.glas-slavonije.hr/228368/3/Prezivjeti-od-prvog-do-prvog-Kako-i-vi-mozete-stegnuti-remen> pristupljeno 19. 6. 2015.)

Dva su eufemizma kojima se zamjenjuje naziv za što štetno, a u ovome slučaju radi se o alkoholu. To su primjeri *draža mu je čašica* (voli popiti) i *zaviriti u čašicu* (biti sklon pretjeranom uživanju alkohola). U ovome slučaju čašica je metafora za alkohol koja je ustaljena u govoru. Često se i pod čašicu misli na žestoko alkoholno piće, pa u tom slučaju i sama riječ *čašica* predstavlja eufemizam za žestoko piće. U dvama navedenim eufemizmima ipak se radi o zamjeni za alkohol općenito, a primjeri koji su pronađeni su "*No isto tako nekim je muškarcima draža čašica nego žena.*"⁴⁸; "*Voljela je zaviriti u čašicu: Vesna Pusić smjenjuje ministricu Andreu Zlatar Violić.*"⁴⁹.

Antifraze za razliku od perifraza označavaju riječi, sintagme ili rečenice suprotna značenja pa ih se može uočiti u nekim eufemizmima poput eufemizma *baš si pametan* (baš si lud) u kojem se vidi da u suprotnosti stoje *pametan* i *lud*. Često je u takvim primjerima prisutna i doza ironije jer se značenje prvotnoga izokreće kako bi se dobilo ono koje se želi istaknuti, primjerice "*Što si stao tu? — upita ga ona. — Pa, samo tako. — Nijesam te pitala: gdje si sakrio drva? — reče Anđa. — Kakva drva? — upita on i glas mu zadrhti. — Kod Briščića. — Sva sam donio. Išao sam dvaput. — Baš si pametan! Ja ću onda sama nasjeći. — Ne trebaš. Imamo ih dosta! — odgovori on, jedva susprežući provalu bijesa i užasa, koji je u njemu kuhao.*" (HJR).

Takav je slučaj i kod eufemizma *imati bujnu fantaziju* (biti sklon izmišljanju) koji je jasnije prikazan primjerom "*U gladna čovjeka lakša je duša... tako sam nekako valjda izmislio tu pripovijest. — Ako je tako, u vas je, kolego, bujna fantazija. Ja ću vam vjerovati.*" (HJR), ali i eufemizam *proslavio*

⁴⁸Večernji list (<http://www.vecernji.hr/hrvatska/selo-nezenja-zupnik-poziva-na-suradnju-sve-opcine-koje-imaju-visitak-djevojaka-811725> pristupljeno 20. 6. 2015.)

⁴⁹Maxportal (<http://www.maxportal.hr/voljela-je-zaviriti-u-casicu-vesna-pusic-smjenjuje-ministicu-andreu-zlatar-violic/> pristupljeno 20. 6. 2015.)

*se na ispitu (osramotio se) za koji se nalazi i primjer "Proslavio se idiotskim potezom, pa ga je sustigla kazna."*⁵⁰

Rugalice/pogrdnice također su jedna od skupina koje su dosta na granici i s kojima je bilo dilema oko razgraničavanja. Iako ih, kao ni frazeme, Kuna u svojem radu ne navodi, ovdje ih svrstavamo kao podvrstu semantičkih promjena. One u sebi sadržavaju i frazeme i neke eufemizme koje bi se moglo okarakterizirati kao neologizme ili metafore, ali zbog nekih konteksta oni mogu djelovati podrugljivo pa ih se ipak svrstava u ovu skupinu.

To su eufemizmi poput *baba* (brbljavac). Taj eufemizam može ublažiti ovo značenje za nekoga kome ne smeta, ali nekome će zasmetati i ipak stvoriti neugodnu situaciju, ako ga se nazove tim nazivom.

Sljedeći je primjer *biti kao puž* (biti spor) koji također u nekim situacijama može djelovati podrugljivo ako, primjerice, netko ne izvršava na vrijeme svoje zadatke ili obveze dok ponekad ta karakteristika može imati i pozitivno značenje. Primjer uporabe za ovaj eufemizam glasi "*Hyundai je izgledao kao raketa, a vozio je kao puž.*"⁵¹.

Takav je i eufemizam *spremati se kao engleska flota* (spremati se sporo). Slični ovima su i eufemizmi *biti kao papir* (biti slab) i *biti kao rosa u podne* (biti star) za koji nisu pronađeni primjeri uporabe.

U primjeru *premazan svim mastima* (prefrigan) također se može vidjeti i negativna obilježnost i zbog riječi *mast* koja je nešto što se smatra nepoželjnim i nezdravim. Primjer uporabe je "*Mora biti iskusan, premazan svim mastima,*

⁵⁰Net.hr (<http://net.hr/sport/nogomet/video-nevidena-glupost-proslavio-se-idiotskim-potezom-pa-ga-sustigla-kazna/> pristupljeno 9. 7. 2015.)

⁵¹24 Sata (<http://www.24sata.hr/reporteri/hyundai-je-izgledao-kao-raketa-a-vozio-je-kao-puz-163725> pristupljeno 22. 6. 2015.)

klasični "killer", čovjek koji ne promašuje, već prilike posprema u mrežu."
(HJR). Jedan smo primjer već je u ranijem poglavlju opisan, a to je eufemizam *seljo*.

4. Zaključak

U radu se na temelju prikupljene građe nastojao prikazati status eufemizma u Anićeve rječniku. Izdvojeni su eufemizmi koje Anić navodi pod odrednicom eufemizma te ostali eufemizmi koji se pojavljuju u rječniku. Ovi prvi uspoređeni su s istim leksemima u Šonjinom rječniku te se na temelju toga može zaključiti da Šonje u svojem rječniku uopće ne upotrebljava kraticu eufemizam kao što to čini Anić. Nadalje, Anić pak, iako navodi kraticu uz neke eufemizme, nije dosljedan u leksikografskoj odrednici koju navodi. Također ni svi eufemizmi koje Anić navodi pod tom odrednicom, ne nalaze se u Šonjinom rječniku dok kod nekih ne nalazimo isto značenje kao kod Aniće.

Među prikupljenom građom najveći je broj frazema i metafora koje preuzimaju funkciju eufemizama. Oni svojim značenjem zamjenjuju loše osobine i njihovom se uporabom nastoje izbjeći riječi za što loše ili nešto što bi moglo izazvati neugodnu situaciju stoga su navedeni u radu. Osim njih, u radu se pojavljuju i internacionalizmi te regionalizmi koji imaju eufemistično značenje.

Može se zaključiti kako se nalazi velik broj eufemizama koji se koriste u aktivnoj uporabi, a koje se prema definiciji eufemizma može okarakterizirati kao takve stoga su izdvojeni iz rječnika iako ne stoji uz sve njih odrednica eufemizma. Također, postoji i još veći broj njih koji se pojavljuju u aktivnoj uporabi, ali u ovome se radu pristupilo obradi samo onih koji se nalaze u rječniku.

Potreba ljudi da izbjegavaju sukobe i neugodne situacije, uzrok su tomu što se u jeziku pojavljuje velik broj eufemizama. Nove situacije tvore i nove eufemizme pa se njihov broj povećava svakoga dana, a činjenica je da su dio jezika i da ih se može smatrati njegovim bogatstvom koje olakšava komunikaciju.

5. Sažetak i ključne riječi

Tema ovoga rada jesu eufemizmi u *Rječniku hrvatskoga jezika* Vladimira Anića, a zbog više izdanja istoga želi se napomenuti da je građa prikupljena iz onoga koji je izdan 2009. godine. Za teorijski dio rada poslužili su uglavnom rad Branka Kune *Identifikacija eufemizama i njihova tvorba u hrvatskome jeziku* te rad Dinke Pasini *Eufemizmi u Anićevu rječniku* budući da se oni bave eufemizmima o kojima je malo pisano unatoč njihovoj brojnosti. Cilj je bio prikazati zastupljenost i brojnost eufemizama koji se javljaju u svim funkcionalnim stilovima hrvatskoga jezika unatoč tome što ih se pod odrednicom eufemizma u rječnicima može naći malo. Eufemizmi su razvrstani prema tvorbenim postupcima kao što to radi i Branko Kuna u svojem radu iako su uvedene manje promjene koje se tiču dodavanja još dviju skupina.

Skupine u koje smo razvrstali eufemizme su sljedeće:

1. Fonetsko-silabičke promjene
2. Tvorbeni postupci
3. Leksička sredstva
4. Semantičke promjene

U radu prevladavaju eufemizmi koje ubrajamo u četvrtu skupinu, točnije semantičke promjene. Uz eufemizme se navode i primjeri uporabe, a kod svih se eufemizma vidi da potvrđuju definiciju eufemizma koja obuhvaća tezu da se njima izbjegavaju nesporazumi, nelagode, sukobi te da su zamjena za psovke ili pak za riječi kojima se izriče što loše.

Ključne riječi

tvorbeni postupci, eufemizacija, eufemizam, hrvatski jezik

6. Popis izvora i literature

Anić, Vladimir (2009) *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi liber, Zagreb

Kuna, Branko (2007) "Identifikacija eufemizama i njihova tvorba u hrvatskom jeziku", *Fluminensia*, god. 19, br. 1, str. 95-113

Pasini, Dinka (2005) "Eufemizmi u Anićeve rječniku", *Fluminensia*, god. 17, br. 2, str. 59-66

Pasini, Dinka (2015) "Eufemizam i disfemizam lice su i naličje iste medalje", *Hrvatski jezik*, god. 2, br. 1, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, str. 1-5

Šonje, Jure (2000) *Rječnik hrvatskoga jezika*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Školska knjiga, Zagreb

Internetski izvori:

24 Sata (<http://m.24sata.hr/news/niko-kovac-i-supruga-mi-kaze-da-nekad-moram-bit-diplomat-345576/komentari?p=1#> pristupljeno 20. 6. 2015.)

24 Sata (<http://www.24sata.hr/politika/hebrang-ivo-josipovic-je-obicna-truba-a-ne-klavir-173979> pristupljeno 19. 6. 2015.)

24 Sata (<http://www.24sata.hr/nogomet/bili-se-kunu-u-mlade-igrace-ali-im-prilike-daju-na-kapaljku-406616> pristupljeno 27. 6. 2015.)

24 Sata (<http://www.24sata.hr/reporteri/hyundai-je-izgledao-kao-raketa-a-vozio-je-kao-puz-163725> pristupljeno 22. 6. 2015.)

24 Sata (<http://www.24sata.hr/show/prodaje-se-grobnica-pokraj-legendarne-marilyn-monroe-130726>) pristupljeno 19. 6. 2015.

24 Sata (<http://www.24sata.hr/svijet/mccain-isprasi-cu-obamu-po-turu-na-sljedecoj-debati-84005>) pristupljeno 19. 6. 2015.

Croportal (http://www.croportal.net/love-sex/Kako_suprugu_nabiti_rogove_i_ostati_odgovorna_gospoda-1619759) pristupljeno 22. 6. 2015.)

Dnevnik.hr (<http://dnevnik.hr/vijesti/tech/evo-sto-trava-zaista-radi-vasem-mozgu.html>) 20. 6. 2015.)

DuList (<http://www.dulist.hr/fotogalerija-moramo-pokazati-svijetu-sto-slozna-srca-mogu/184597/>) pristupljeno 27. 6. 2015.)

Effect - Dubrovnik (http://www.effect-dubrovnik.com/index.php?option=com_content&view=article&id=975%3Adubravka-uica&catid=57%3Aosoba-dana-arhiva&Itemid=109) pristupljeno 27. 6. 2015.)

Express (<http://www.express.hr/briefing/gdje-je-umrlo-70-milijuna-ljudi-tijekom-drugog-svjetskog-rata-1343>) pristupljeno 20. 6. 2015.)

Glas Slavonije (<http://www.glas-slavonije.hr/227608/11/Osjecka-druga-mladost-Umirovljenici-se-rasplesali-po-mjesnim-zajednicama>) pristupljeno 20. 6. 2015.)

Glas Slavonije (<http://www.glas-slavonije.hr/228368/3/Prezivjeti-od-prvog-do-prvog-Kako-i-vi-mozete-stegnuti-remen>) pristupljeno 19. 6. 2015.)

Glas Slavonije (<http://www.glas-slavonije.hr/228368/3/Prezivjeti-od-prvog-do-prvog-Kako-i-vi-mozete-stegnuti-remen> pristupljeno 19. 6. 2015.)

Hrvatska riječ (<http://www.hrvatskarijec.rs/vest/A8749/Nesudjeni-atleticar-drzavni-prvak/> pristupljeno 20. 6. 2015.)

Hrvatski filmski savez

(http://www.hfs.hr/nakladnistvo_zapis_detail.aspx?sif_clanci=34145 pristupljeno 20. 6. 2015)

Hrvatski jezični portal (<http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search>)

Hrvatska jezična riznica

(<http://riznica.ihjj.hr/philologic/Cijeli.whizbang.form.hr.html>)

Jutarnji list (<http://www.jutarnji.hr/bolnice--hzzo---kupuju-mimo-javne-nabave--friziraju-racune--a-ravnatelji-i-pomocnici-primaju-nezakonite-dodatke-na-placu--/981239/> pristupljeno 20. 6. 2015.)

Jutarnji list (<http://www.jutarnji.hr/pijani-napadali-goste-lokala--a-onda-jedan-i-pucaopistoljem-u-zrak/1368062/> pristupljeno 22. 6. 2015.)

Kreni zdravo (<http://www.krenizdravo.rtl.hr/zdravlje/spolne-bolesti-zdravlje/sifilis-uzroci-simptomi-dijagnoza-i-lijecenje> pristupljeno 20. 6. 2015)

Lingolero (<http://lingolero.com/2014/03/na-bijelom-kruhu/> pristupljeno 10. 7. 2015.)

Ludo more (<http://ludomore.com/fokus/clanak/zubatac-s-kornata-mrijesti-se-u-ninu-i-kosta-ko-svetog-petra-kajgana> pristupljeno 22. 6. 2015.)

Lukin portal za djecu i obitelji (<http://www.pjesmicezadjecu.com/brojalice/jez.html>) pristupljeno 8. 7. 2015.

Matica hrvatska (<http://www.matica.hr/omatici/1842%20-%201997/> pristupljeno 27. 6. 2015.)

Matica hrvatska
(<http://www.matica.hr/vijenac/416/%C5%A0to%20kad%20bi%20sve%20postalo%20ONO%3F/> pristupljeno 27. 6. 2015.)

Maxportal (<http://www.maxportal.hr/voljela-je-zaviriti-u-casicu-vesna-pusic-smjenjuje-ministicu-andreu-zlatar-violic/> pristupljeno 20. 6. 2015.)

Mediapress (<http://www.mediapress.hr/arhiva/index.php/kolumna/1902-inicijativa-pretvorena-u-dim> pristupljeno 22. 6. 2015.)

Net.hr (<http://net.hr/sport/nogomet/video-nevidena-glupost-proslavio-se-idiotskim-potezom-pa-ga-sustigla-kazna/> pristupljeno 9. 7. 2015.)

Novi list (<http://www.novolist.hr/Vijesti/Crna-kronika/U-sumarku-na-Zametu-nasao-kinder-jaje> pristupljeno 22. 6. 2015.)

Politika plus (<http://www.politikaplus.com/novost/87734/Zoran-Milanovic-o-Lexu-Perkovic-Mnogo-smo-naucili-uz-malu-cijenu> pristupljeno 20. 6. 2015.)

Poslovni dnevnik (<http://www.poslovni.hr/hrvatska/ukidanje-kvota-unistit-ce-mljekarstvo-koje-je-u-nas-sizifov-posao-291264#> pristupljeno 10. 7. 2015.)

Pressedan.hr (<http://pressedan.hr/dignuo-sidro-srecu-pronasao-u-kanadi-2.html#> pristupljeno 20. 6. 2015.)

Story (<http://www.story.hr/trenutak-odluke-u-showu-ljubav-je-na-selu-146529> pristupljeno 20. 6. 2015.)

Tportal (<http://www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/375491/Jedini-je-kod-nas-dani-su-mu-odbrojani-a-Hrvatskoj-je-malo-neugodno.html> pristupljeno 27. 6. 2015.)

Tportal (<http://www.tportal.hr/vijesti/svijet/241813/Joe-Biden-Obamina-Katica-za-sve.html> pristupljeno 22. 6. 2015.)

Tportal.hr (<http://www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/311120/Milanovicevi-biseri-koji-su-obiljezili-dan-u-Saboru.html> pristupljeno 19. 6. 2015.)

Vaše zdravlje (<http://www.vasezdravlje.com/izdanje/clanak/362/> pristupljeno 22. 6. 2015.)

Večernji list (<http://www.vecernji.hr/crna-kronika/nakon-svadje-ubio-prijatelja-pa-pokusao-presuditi-sebi-345708> pristupljeno 22. 6. 2015.)

Večernji list (<http://www.vecernji.hr/hrvatska/selo-nezenja-zupnik-poziva-na-suradnju-sve-opcine-koje-imaju-visak-djevojaka-811725> pristupljeno 20. 6. 2015.)

Večernji list (<http://www.vecernji.hr/judin-poljubac-za-cacica-426180> pristupljeno 27. 6. 2015.)

Večernji list (<http://www.vecernji.hr/ljubav-i-veze/pritisak-da-budu-savrsene-tjera-zene-da-piju-prije-seksa-441582> pristupljeno 22. 6. 2015.)

Večernji.hr (<http://www.vecernji.hr/tv/volim-manje-inteligentne-zene-jer-onda-mogu-sarati-okolo-193509> pristupljeno 20. 6. 2015.)

Wikipedija (<https://hr.wikipedia.org/wiki/Sifilis> pristupljeno 9. 7. 2015.)

Zadarski list (<http://www.zadarskilist.hr/clanci/13072012/sukosan-za-svaciji-dzep> pristupljeno 22. 6. 2015.)

Zagreb.hr (<http://www.zagreb.hr/print.aspx?id=26397> pristupljeno 19. 6. 2015.)

Popis analiziranih eufemizama

Ahilova peta

ako mi se nešto dogodi

alergičan (na koga, što)

avantura

baba

barska dama

baš si pametan

biser

biti bez glave i repa

biti bez krova nad glavom

biti kao papir

biti kao puž

biti kao rosa u podne

biti na bijelom kruhu

biti svakoj krpi zakrpa

biti tankih rebara

biti u drugom stanju

biti u sosu, naći se u sosu

boc

bračni izlet

broje mu se rebra

crna zemlja

čistka

dani su mu izbrojani
davati na kapi
dignuti rep
dignuti sidro
diplomat
dirati u što
dirigirati
dječja bolest
dječja usta
dobiti košaru
dosoliti priču
draža mu je čašica
druga mladost
etničko čišćenje
familija
farbati
fasada
flaster
francuska bolest
frizirati obračun, izvještaj
galeb
gledati sve kroz dinare
gurati nos
hajd' u smokve

ima bujnu fantaziju
imati trbuh do zuba
iskustvo
izbrisati iz srca
izgubiti glavu
izmakla mu stolica
javna djevojka, žena
javna kuća
jesti tuđi kruh
Juda
Judin poljubac
kakiti
kameleon
kapljica
karneval
Katica za sve
kinderjaje
kinesko pismo
koštati kao Svetog Petra kajgana
krstiti koga
laka roba
laka žena
ljubica
Metuzalem

mokri brat
nabiti rogove
nabrojati koga
naći se u gajbi
naivan
najlon plaža
napraviti se
napustiti ovaj svijet
ne vidjeti dalje od nosa
nečisto
neistina
neistinit
nejak
nemali
nije ružičasto
oprostiti se s ovim svijetom
opstipacija
ostati bez gaća
otići
otići u ilovaču
otići u krevet
padobranac
peglati leđa
ploviti

pod gasom
pokrila ga (crna) zemlja
politički daltonizam
poslati na onaj svijet
prati ruke
prazniti (se)
premazan svim mastima
preminuti
pretvoriti se u dim
prevesti žedna preko vode
prodana duša
progutao ga je mrak
proslavio se na ispitu
proveseliti se
Rom
sebi presuditi
seljo
sitna riba
Sizifov posao
skrojiti kome kabanicu
skuhati komu
socijalizam
spavati vječni san
sprema se kao engleska flota

stari momak
stezati remen
suh kao bakalar
svaki mu je dinar dragocjen
šarati
tabla
tajfun
teatar
teži kalibar
tko o čemu, baba o uštipcima
to je kuća od karata
topli brat
trava
tražiti dlaku u jajetu
truba
tur
u pet do podne
velik je ženski dinar
veseo
vječni put
volja
vrabac te dao; vrabac te odnio
vrckica
vući za nos

zadah

zaobilaziti istinu

zaspati vječnim (posljednjim) snom

zatvoriti oči

zaviriti u čašicu

zmija

život od prvog do prvog

žuta kuća